

опрацьовані і враховані при підготовці рішень Вченої ради та відповідних науково-методичних розробок.

Переконаний, що спільними зусиллями Вченої ради, ректорату, всього професорсько-викладацького складу вже до наступної науково-методичної конференції досягнемо нових здобутків у царині вдосконалення змісту освіти та підвищення її якості. Наш колектив може і повинен надавати освітні послуги на рівні кращих світових взірців, як це й передбачено Статутом університету.

*С. В. Степаненко, канд. екон. наук, проф.,
проректор з науково-педагогічної роботи.*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Наша конференція не випадково присвячена індивідуалізації навчального процесу, адже це є магістральним шляхом у досягненні цілей сучасної вищої освіти. Ці цілі принципово змінилися з прийняттям Законів України «Про освіту» і «Про вищу освіту», а їх реалізація набула небаченої актуальності у зв'язку із входженням України до Європейського освітнього простору.

Нові цілі освіти полягають у переорієнтації навчального процесу з підготовки фахівців для чітко визначених і зафіксованих у кваліфікаційних характеристиках вимог робочого місця (посади) (виробничі функції — типові завдання-уміння) на всебічно розвинутого індивіда, який здатний адаптуватися до умов, що постійно змінюються, успішно взаємодіяти заради спільного результату, здатний вчитися протягом усього життя.

Це фахівець, захищений від напіврозпаду кваліфікації під тиском постійного оновлення наукової інформації та динамізму життя.

Досягнення такого завдання в університетах Європи здійснюється шляхом запровадження освіти, орієнтована на компетенції. Англomовна аббревіатура CBE (*Competence based education*), або освіта, орієнтована на компетенції (ООК), стала втіленням узагальнених змін у навчальному процесі.

Після впровадження рівневої освіти (бакалавр — магістр — доктор), освіта, орієнтована на компетенції, є другою фундаментальною ідеєю нової парадигми професійної підготовки фахівців.

Саме освіта, орієнтована на компетенції, стає наскрізною ідеєю, стрижнем побудови навчального процесу, включаючи індивідуа-

лізацію навчання. Навколо неї органічно вибудовується вся система заходів, яка сьогодні так активно обговорюється в освітніх колах і яка розкривається в таких положеннях Болонського процесу, як:

- модульна побудова навчального плану;
- сучасної технології навчання;
- вибірковість і самостійність навчання;
- нові системи оцінювання знань.

Ці та інші новації набувають реального змісту лише тоді, коли поставлені у зв'язок з набуттям компетенцій.

Суть сучасного навчання полягає в тому, щоб перейти від підготовки однакових фахівців, від орієнтації навчання на «середняка» до створення умов для формування на основі здібностей і мотивів кожним студентом свого діапазону та глибини неповторних особистих і професійних якостей.

У цьому процесі компетенції стають відправною точкою в побудові навчального плану, використанні методик навчання і системі оцінювання знань. Модулі навчального плану вибирають у себе не традиційні дисципліни чи суб'єктивні підходи до їх вибору шановним професором, а лише ті дисципліни, теми, розділи, що орієнтовані на формування чітко визначених компетенцій.

Співвідношення між лекціями і семінарами, аудиторною і самостійною роботою, обов'язковістю чи вибірковістю дисциплін, методиками навчання, а також всією системою конкретних знань, стають справою університету і роль викладача та кафедри в цьому процесі є ключовою.

Головний параметр, який повинен контролювати ректорат і декан, — забезпечення ними компетенцій фахівця.

Поняття компетенцій — дискусійне, але вже зараз є розуміння їх сутності.

На нашу думку, компетенції — це сформовані на основі знань, умінь, навичок та практичного досвіду їх застосування, якості фахівця, що дозволяють виконувати встановлені для даного рівня підготовки і спеціальності процедури (процеси).

Здатності — це знання та здібності, що досягають такого рівня досконалості, коли можуть успішно використовуватися практично.

Компетенції виступають як результат освіти, що має такі критерії:

— вимірюваність як академічними засобами, шляхом оцінювання експертом-викладачем, так і зовнішніми засобами — за місцем працевлаштування;

— інтегративність характеристик фахівця, що охоплює його професійні особистісні та соціальні якості, освіта і спеціальна кваліфікація;

— наявність внутрішніх мотивів активної діяльності, рушійних сил дій, що забезпечують особистісний розвиток людини;

— готовність колективних дій по забезпеченню спільного результату;

— наявність потенціалу і готовність до розширення кола професійної та соціальної діяльності, баз для постійного навчання і вдосконалення;

— уміння фахівця швидко адаптуватися в умовах, що постійно змінюються.

Ці характеристики результату вищої освіти розглядаються як критерії, яким повинні відповідати формулювання компетенцій.

Ключовим завданням подальшого розвитку економічної освіти є формування на основі викладених критеріїв переліку компетенцій економістів. Підґрунтям формулювання компетенцій фахівця певного рівня та спеціальності лежить чітко визначений перелік процедур, що він виконує, та вимоги до їх здійснення. Компетенції, об'єднані особою фахівця, виступають як різні сторони його характеристики. Їх формування забезпечується різними засобами. Тому в системі компетенцій, як правило, виділяють такі групи:

1) для фахівця бакалаврського рівня:

— особистісні компетенції;

— соціальні компетенції;

— загальні професійні компетенції;

— спеціальні професійні компетенції;

2) для фахівця магістерського рівня:

— особисто-соціальні;

— загально-професійні;

— спеціально-професійні.

Базовий перелік компетенцій має відкритий характер, вони випереджають реальні існуючі вимоги практики і є об'єктом постійного поповнення. Особливості переліку компетенцій, що забезпечує вищий заклад освіти, відображає його науково-творчий потенціал і формує конкурентні переваги випускників.

До головних складових освітньої діяльності вищого навчального закладу, що забезпечують формування компетенцій фахівця відповідного рівня та спеціальності, можна віднести:

— модульну побудову навчального плану;

— навчально-методичне забезпечення навчального процесу;

— засоби внутрішньої діагностики набутих компетенцій.

Модульний принцип побудови освітньої діяльності обумовлений необхідністю формування різних компетенцій фахівця певного рівня і спеціальності. Модулі покликані забезпечити формування певних груп компетенцій. Лише в їх єдності досягається необхідний рівень якості і результативності освіти.

Модуль — це відносно цілісний комплекс навчальних елементів, що складається з окремих чи інтегрованих дисциплін, або їх розділів, сукупності тем чи окремих питань різних форм освітньої діяльності, що об'єднані навколо формування чітко визначених компетенцій. Він має яскраво виражену міждисциплінарну направленість.

Зміст модулів включає в себе знання, форми набуття умінь, навички оперування ними та практичний досвід застосування, що орієнтовані на вироблення завчасно встановлених компетенцій.

Досвід модульної побудови навчальних планів свідчить про доцільність формування таких модулів:

- основний;
- підтримуючий;
- комунікаційний;
- спеціалізований;
- практичний.

Незважаючи на те що термін «компетенції» раніше майже не вживався, практика діяльності університету із забезпечення якості підготовки спеціалістів фактично містила багато таких кроків і дій, що є складовою навчального процесу орієнтованого на компетенції.

Саме обговорення складних методологічних засад і головне досвіду кафедр університету, що підводить нас до компетентнісного підходу організації навчального процесу, стало центральною проблемою роботи третьої секції «Формування практичних навичок і компетенцій майбутніх фахівців відповідно до вимог ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників».

Для участі в її роботі в організаційний комітет конференції надійшло 96 матеріалів тез доповідей від 113 викладачів університету. На секції заслухані — 14 доповідей, в яких була висловлена низка цікавих ідей.

Так, у доповідях завідувачки кафедри доц. С. І. Шимон і проф. М. Й. Хорунжого були висвітлені питання закріплення здобутих знань практично. На юридичному факультеті це досягається в діяльності юридичної клініки, яка, по суті, є прообразом консалтингової фірми. Досвід набуття студентами практичних навичок має значення не лише для студентів і кафедр університету, він повинен поєднуватися із зусиллями Наукового студентського товари-

ства (НСТ) та Центру працевлаштування для розв'язання організаційних питань проведення практики. Про це говорив у своїй доповіді Микола Йосипович Хорунжий.

У доповіді доц. І. М. Рєпіної всебічно висвітлювалася роль закордонного стажування у формуванні необхідних професійних компетенцій, а доц. Г. О. Ковальчук доповіла про різні рівні засвоєння знань при формуванні компетентностей.

У доповідях старш. викл. Л. М. Дибкової, доц. Л. Д. Єжової та проф. С. Д. Лазерової були підняті проблеми використання комп'ютерних технологій у формуванні комунікативних компетенцій фахівців.

Важливою складовою компетентнісного підходу до формування фахівців є обов'язкова діагностика набутих здібностей. На жаль, нині мало створено методик перевірки рівня компетентності. Тому на секції цій проблемі було приділено належну увагу. Зокрема, у доповіді доц. Т. О. Кожан йшлося про використання методу критичних ситуацій для оцінки компетенцій фахівців.

Компетенції — це феномен, що постійно змінюється. Проблеми прогностичності їх розвитку, зворотного зв'язку між студентом і викладачем була присвячена доповідь доц. А. В. Крушельницької.

Крім цього, у відповідях на запитання під час обговорення доповідей були конкретизовані і деталізовані інші проблеми за тематикою роботи секції. Всі вони, а також ідеї та пропозиції учасників конференції знайдуть своє відображення в рекомендаціях та будуть винесені на чергове засідання Вченої ради КНЕУ.

Хочу подякувати всім учасникам секції за плідну творчу роботу. Впевнений, що матеріали конференції стануть основою практичної діяльності кафедр.

*А. М. Береза, канд. екон. наук, проф.,
заступник першого проректора —
директор навчального центру*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ В НОВИХ УМОВАХ

Приєднання до Болонського процесу, впровадження міжнародних стандартів освіти і пов'язану з цим переорієнтацію системи підготовки фахівців до новітніх тенденцій світового освітнього розвитку, поєднання зарубіжних технологій із досягненнями на-